

FLIK**Revisorsgrupp I:s granskningsområde**

Landstingsstyrelsen	1
AB Stockholms läns landstings Internfinans	2
Landstingshuset i Stockholm AB	3

Landstingsfullmäktige
Stockholms Läns Landsting

Revisionsberättelse för Landstingsstyrelsen år 2003

Vi har granskat landstingsstyrelsens verksamhet och i våra uppdrag som lekmannarevisorer i landstingets bolag även verksamheten i dessa under år 2003. Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionssed och landstingets revisionsreglemente. Granskningen har i huvudsak varit inriktad på att bedöma styrelsens uppsiktsplikt och samordnande uppgift vad gäller styrning, uppföljning och kontroll av SLL:s verksamheter. Granskningen har haft den omfattning och inriktning som redovisas i bifogade "Årsrapport 2003 – Landstingsstyrelsen – SLL:s koncernledning" med därtill bifogade underbilagor.

Resultatet för landstingskoncernen för år 2003 uppgår, trots kraftig skattechöjning, till - 1 715 Mkr, vilket innebär en negativ avvikelse mot budget med 117 Mkr. Under 2003 har landstinget styrts utifrån en underbalanserad budget och det allvarliga ekonomiska läget består. Nettokostnadernas andel av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning uppgick år 2003 till 102 %, vilket inte är förenligt med en god ekonomisk hushållning. Fortsatta kraftfulla åtgärder erfordras för att uppnå de mål fullmäktige beslutat om i 2004 års budget och återskapa balans i ekonomin.

Vi noterar att landstingsstyrelsen utvecklats och i stort förbättrat sin uppsikt över SLL-koncernens verksamheter. Styrelsens ekonomiska uppföljning och kontroll har åter uppnått godtagbar standard. Ägarutskottet har utövat och utvecklat landstingets ägarstyrning, men mer arbete återstår.

Revisorerna efterlyser en effektivare beställarstyrning inom vården. Sjukvårdsberedningarnas uppdrag bör förtydligas så att dessa i avsedd utsträckning kan bidra till sjukvårdens styrning.

Revisorerna efterlyser, i likhet med tidigare år, en mer patientorienterad årsredovisning vad gäller kvalitets- och verksamhetsresultat i vården. Det är angeläget att de beslut som fullmäktige fattar om tillgänglighet och kvalitet kan följas upp och tydligt avrapporteras på övergripande nivå.

Den interna kontrollen bedöms som tillräcklig inom flertalet av landstingets enheter. En markant förbättring har skett inom området ekonomistyrning. Förbättringar krävs dock inom IT-området, som fortfarande utvisar svagheter. För förbättrad affärsmässighet på upphandlingsområdet finns behov av en förstärkt landstingsövergripande ledning.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med lag om kommunal redovisning och god redovisningssed och bedöms i allt väsentligt som rättvisande. Vi återoppar i övrigt bifogade årsrapport.

Vi tillstyrker att ansvarsfrihet beviljas för ledamöterna i Landstingsstyrelsen.

Vi tillstyrker att landstingets sammanställda årsredovisning fastställs.

Stockholm 2004-03-23

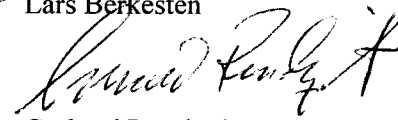

Georg Jonsson

Kenneth Strömberg

Lars Berkesten

Jan Demuth

Niklas Rengen

Gerhard Rundquist

SAMMANFATTNING

Revisionen av **Landstingsstyrelsens** verksamhet under år 2003 har utförts i enlighet med kommunallag, landstingets regler och anvisningar, god revisionsred samt i enlighet med av de förtroendevalda revisorerna fastställd revisionsplan. Protokoll från landstingsstyrelsen och fullmäktige har löpande följts. Revisorsgrupp I har under granskningsåret träffat styrelsens ordförande och presidium.

Årets resultat och ekonomisk ställning

Resultatet för landstingskoncernen för år 2003 uppgår till – 1 715 Mkr, vilket innebär en negativ avvikelse mot budget med 117 Mkr och en förbättring med 2 361 Mkr i förhållande till 2002. Genomförd skattehöjning har inneburit att skatteintäkterna har ökat med 4,3 miljarder samt under år 2003 vidtagna åtgärdsåtgärder har medverkat till ett förbättrat resultat. Flertalet resultatenheter har enligt årsredovisningen hållit sina budgeter och en förbättrad budgetdisciplin är under utveckling. Den samlade sjukvården visar på bättre resultat än budgeterat och den snabba kostnadsutvecklingen för läkemedel synes ha bromsats upp.

Det allvarliga ekonomiska läget består dock vilket framgår av att nettokostnadernas andel av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning år 2003 uppgick till 102 %. Det är det tionde året i rad som detta mått överstiger 100 %. För uppnående av en god ekonomisk hushållning krävs att det gängse måttet ej överstiger 98 %. Tidigare års underskott tillsammans med en hög investeringsvolym har inneburit att låneskulden uppgår till 20,7 miljarder i 2003 års bokslut. Soliditeten, inklusive pensionsåtaganden före 1998, uppgår till – 44 % och utgör exklusive dessa åtaganden 0 %. Måttet visar att landstingskoncernens förmåga att klara av ökade kostnader eller minskade intäkter försämrats markant. Kraftfulla åtgärder måste således vidtas även framöver för att långsiktigt kunna uppnå det grundläggande kravet på en ekonomi i balans.

Åtgärder för förbättrad styrning och kontroll

En rad åtgärder har genomförts som ligger i linje med av revisionen under tidigare år framförda synpunkter och rekommendationer. Under år 2003 har en ny ledningsorganisation och budgetprocess införts för att stärka helhetssynen över landstingets verksamhet och kontrollen över den ekonomiska utvecklingen. Landstingsstyrelsen och koncernledningen har fått en starkare ställning för både beställar- och utförarsidan. Ägarutskottet har utövat och utvecklat landstingets ägarstyrning. Förvaltningskontorets roll att stödja den politiska organisationen har förtydligats. En förbättrad kostnads kontroll har införts och landstingsfullmäktige har beslutat om intäktsförstärkningar och kostnadsreduceringar med anledning av budgetavvikelser som rapporterats i samband med månadsbokslut under våren 2003.

Ekonomi- och verksamhetsstyrning

Under året har landstingsstyrelsen löpande följt utvecklingen av ekonomi- och verksamhet samt fattat korrigeringsbeslut. Landstingsstyrelsen har utvecklat och förstärkt sin uppsiktsplikt över SLL-koncernens samtliga verksamheter. Instrumenten för den ekonomiska uppföljningen har vidareutvecklats och håller en godtagbar standard och har en tillräcklig träffsäkerhet i avgivna prognoser. En rad beslut har fattats och åtgärder vidtagits eller påbörjats i syfte att förnya och effektivisera verksamheterna främst inom vårdsektorn. Det är nu av största vikt att dessa förändringsprocesser kan genomföras under tillräcklig kontroll samtidigt som den löpande verksamheten skall präglas av budgetdisciplin och aktiva kostnadsreducerande och intäktsförstärkande åtgärder.

Beställarstyrning

Den nya politiska och administrativa organisationen som gäller fr o m 2003 innebär att ett nytt samlat beställaransvar skapades för hälso- och sjukvården. Revisionskontoret har under året genomfört en lägesavstämning av hur arbetet med att införa beredningar som politisk styrform fungerat. Lägesrapporten visar att det fortfarande finns en osäkerhet över beredningarnas uppdrag och att beredningarna inte funnit sin roll i den politiska organisationen. Beredningarna har också under det första året endast i liten utsträckning påverkat sjukvårdens styrning. Relationen till Hälso- och sjukvårdsutskottet är också oklar. Beredningarna engagerar ett stort antal politiker och tjänstemän till en inte ringa kostnad. Det bör därför vara en angelägenhet för såväl beredningarna som landstingsstyrelsen att beredningarnas arbete ger bidrag till sjukvårdens styrning. En utvärdering av beredningarnas roll bör genomföras.

Ansvarsfördelningen mellan Landstingsstyrelsen och Hälso- och sjukvårdsutskottet respektive Beställarkontor Vård förefaller successivt ha tydligtgjorts under året. Däremot väcker budgetprocessen under året, särskilt arbetet med att ta fram kostnadsbesparingar, frågor om vilka processer som kan hanteras i den beställarutförarmodell som landstinget använder för att styra hälso- och sjukvården. Koncernledningen har vid genomförande av omfattande strukturförändringar med kort framförhållning valt att styra genom andra, mer direktverkande beslut och verksamhetsförändringar och ingrepp i den landstingsdrivna vården. Det politiska inflytandet över förändringarna varierar beroende på den brist på enhetlig arbetsordning som råder inom beställarorganisationen. Landstingsfullmäktige har i 2004 års budget *uppdragit åt landstingsstyrelsen att utveckla styrmodellen.*

Ägarstyrning

För att tydliggöra och förstärka landstingets ägarstyrning har fr o m 2003 ett ägarutskott inrättats under landstingsstyrelsen. Under ägarutskottet har två beredningar inrättats, personalberedningen och investeringsberedningen. Revisionskontoret kan konstatera att ägarutskottet genom sin tillkomst har aktiverat ägarstyrningen och behandlat flertalet av de fullmäktige givna uppdragen. Under ägarutskottet har påbörjats en betydande uppstramning av styrningen av landstingets egen sjukvårdsproduktion. Det är dock angeläget att styrelsernas

ansvar tydliggörs genom framtagande av specifika ägardirektiv. När det gäller den viktiga uppgiften att förbättra produktiviteten saknas relevant verksamhetsuppföljning i form av olika nyckletal. Ägarutskottet rekommenderas att kraftfullt driva frågan om utvecklingen av styrinstrument för produktivitets- och verksamhetsuppföljningar.

SLL:s årsredovisning

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med lag om kommunal redovisning och god redovisningssed och bedöms i allt väsentligt som rättvisande.

Balanskravets hantering har klarlagts under 2003. I förvaltningsberättelsen intagna ekonomiska analysavsnitt bedöms ha ett tillfredsställande innehåll. Den allvarliga ekonomiska situationen redovisas och analyseras. Årsredovisningens personalavsnitt håller förbättrad standard och har upprättats och belysts utifrån givna anvisningar. Miljöavsnittets mål- och resultatanalys har förbättrats.

En redogörelse för uppfyllelsen av fullmäktiges mål för SLL:s jämställdhetsarbete borde ha redovisats. Det är angeläget att instrument för uppföljning utvecklas inom detta område.

Revisionen efterlyser, i likhet med tidigare år, en utveckling av en mer brukarorienterad verksamhets- och kvalitetsredovisning. Det är angeläget att de beslut som fullmäktige fattar om vårdens tillgänglighet och kvalitet kan följas upp och tydligt återredovisas på en övergripande nivå. Detta sker inte i nuläget.

Intern kontroll

2003 års granskning av den interna kontrollen visar att den interna kontrollen bedöms som tillräcklig inom flertalet av landstingets enheter. En markant förbättring har iakttagits beträffande området ekonomistyrning. Under år 2003 genomförda åtstrammingsåtgärder synes slå igenom i omdömena inom detta område. Förbättringar utvisas även för områdena upphandling och PA/löner. Det är illavarslande att området IS/IT utvisar försämrade betygssättningar.

Vad gäller intern kontroll i de lokala bokslutsprocesserna utvisar vissa delar försämrade omdömen. Det sammanvägda omdömet är dock att kontrollen i bokslutsprocessen, generellt sett, håller en fortsatt tillfredsställande nivå.

Bolagsrevision

Revisionen av SLL:s helägda aktiebolag redovisas i särskilda årsrapporter för respektive bolag. Årsrapporterna utgör underlag för de bedömningar som lekmannarevisorerna avger i sina *granskningsrapporter* (motsvarar den auktoriserade revisorns revisionsberättelse). I **bilaga 1** till denna årsrapport redovisas en sammanställning över den landstingskommunala revisionen som utförts inom landstingets samtliga helägda aktiebolag.

REVISIONSBERÄTTELSE

Till bolagsstämman i AB Stockholms Läns Landstings Internfinans

Organisationsnummer 556449-9183

Vi har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning i AB Stockholms Läns Landstings Internfinans för räkenskapsåret 2003. Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens och verkställande direktörens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen. Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningsskyldig mot bolaget. Vi har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger därmed en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Vi tillstyrker att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen, disponerar vinsten enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Stockholm den 25 februari 2004

Jan Larsson
Auktoriserad revisor

Jan Palmqvist
Auktoriserad revisor

Till bolagsstämman i
AB Stockholms läns landstings Internfinans
Org. nr 556449-9183

Granskningsrapport för år 2003

Vi, av landstingsfullmäktige i Stockholms läns landsting utsedda lekmannarevisorer, har granskat AB SLL Internfinans; verksamhet under år 2003.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen, god revisionsred i kommunal verksamhet, landstingets revisionsreglemente samt av revisorskollegiet utfärdade riktlinjer för bolagsrevision och samordnad revision inom landstinget.

Granskningen har haft den omfattning och inriktning samt givit det resultat som redovisas i sammanfattningen till bilagda *Årsrapport för AB SLL Internfinans 2003*.

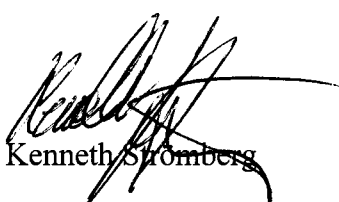
Vi konstaterar att bolagets resultat blev + 3,9 mkr. Landstingsfullmäktiges krav på bolaget var + 2 mkr.

Vi bedömer sammantaget att bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Stockholm 2004-03-23

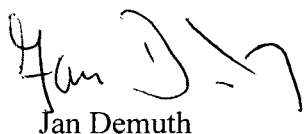
Georg Jönsson

Kenneth Strömberg

Lars Berkesten

Jan Demuth

Niklas Rengen

Gerhard Rundquist

Bilaga: Årsrapport för AB SLL Internfinans 2003

SAMMANFATTNING

Lekmannarevisorernas granskning av **AB Stockholms läns landstings internfinans** år 2003 har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen, god revisionsred för kommunal verksamhet, landstingets regler och anvisningar, landstingets revisionsreglemente samt av revisorskollegiet utfärdade riktlinjer för bolagsrevision och samordnad revision inom SLL. Protokoll från styrelsen har löpande följts.

Granskningen av verksamhetsåret 2003 har genomförts enligt av revisionsdirektören fastställd planPM.

I budgeten för 2003 har landstingsfullmäktige fastställt ett *resultatkrav* på 2 mkr för Internfinans. Redovisat resultat för år 2003 uppgår till 3,9 mkr före bokslutsdispositioner och skatt vilket därmed överstiger budgeterat resultat med 1,9 mkr.

Styrelsen bedöms ha en ändamålsenlig kontroll och styrning av verksamheten. AB SLL Internfinans verksamhet kännetecknas av god ordning och god styrning samt höga ambitioner att utveckla verksamheten och rutinerna. En verksamhetsplan finns framtagen som är beslutad i styrelsen. Arbete med att ta fram metoder för uppföljning av verksamhetsplanen har pågått under 2003.

Under året har Deloitte & Touche på uppdrag av AB SLL internfinans genomfört en översyn av den interna kontrollen avseende lånehanteringen. Det resulterade i rekommendationer inom 8 områden. Samtliga rekommendationerna har enligt AB SLL internfinans implementeringsplan åtgärdats.

REVISIONSBERÄTTELSE

Till bolagsstämman i Landstingshuset i Stockholm AB

Organisationsnummer 556477-9378

Jag har granskat årsredovisningen, koncernredovisningen och bokföringen samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning i Landstingshuset i Stockholm AB för räkenskapsåret 2003-01-01--2003-12-31. Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Mitt ansvar är att uttala mig om årsredovisningen, koncernredovisningen och förvaltningen på grundval av min revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisions sed i Sverige. Det innebär att jag planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra mig om att årsredovisningen och koncernredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens och verkställande direktörens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen och koncernredovisningen. Som underlag för mitt uttalande om ansvarsfrihet har jag granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningskyldig mot bolaget. Jag har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen. Jag anser att min revision ger mig rimlig grund för mina uttalanden nedan.

Årsredovisningen och koncernredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger därmed en rättvisande bild av bolagets och koncernens resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag tillstyrker att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för moderbolaget och koncernen, disponerar vinsten i moderbolaget enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Stockholm den 16 mars 2004

Leif Lundfors
Auktoriserad revisor

Till bolagsstämman i
Landstingshuset i Stockholm AB
Org nr 556477 - 9378

Granskningsrapport för år 2003

Vi, av landstingsfullmäktige i Stockholms läns landsting utsedda lekmanarevisorer, har en i enlighet med fastlagd revisionsplan granskat Landstingshuset i Stockholm AB:s verksamhet under år 2003.

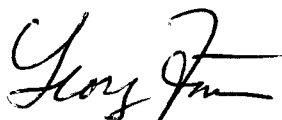
Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen, god revisionsred i kommunal verksamhet, landstingets revisionsreglemente samt av revisorskollegiet utfärdade riktlinjer för bolagsrevision och samordnad revision inom landstinget.

Granskningen har haft den omfattning och inriktning samt givit det resultat som redovisas i sammanfattningen till bilagda *Årsrapport för Landstingshuset i Stockholm AB 2003*.

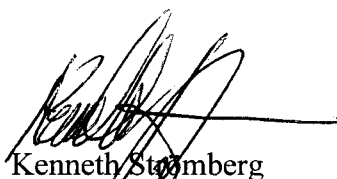
Vi konstaterar att bolaget rörelseresultat uppgår till – 31 Mkr. Landstingsfullmäktiges krav på bolaget var - 51 Mkr. Koncernens rörelseresultat på -199 Mkr är 142 Mkr bättre än föregående år.

Vi bedömer sammantaget att bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer dock att bolagets interna kontroll, vad avser den ekonomiska uppföljningen, ej varit helt tillräcklig. Vi har erfarit att åtgärder vidtagits i enlighet med framförda rekommendationer.

Stockholm 2004-03-23

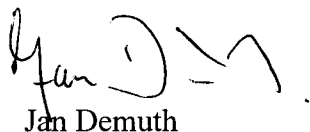
Georg Jönsson

Kenneth Ståmberg

Lars Berkesten

Jan Demuth

Niklas Rengen

Gerhard Rundquist

Bilaga: Årsrapport för Landstingshuset i Stockholm 2003

H:\Bolagsrev\L-huset\Årsrev03\Gransknapp03.doc

Postadress
Stockholms läns landsting
Landstingsrevisorerna
Box 6289
102 35 STOCKHOLM

Besöksadress
Eastmanvägen 1
Stockholm
T Odenplan

Telefon
08-737 25 00

Telefax och E-post
08-737 53 50
Landstingsrevisorerna@rev.sll.se

0. SAMANFATTNING

Lekmannarevisorernas granskning av **Landstingshuset i Stockholm AB** år 2003 har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen, god revisionsred för kommunal verksamhet, landstingets regler och anvisningar, landstingets revisionsreglemente samt av revisorskollegiet utfärdade riktlinjer för bolagsrevision och samordnad revision inom SLL. Protokoll från styrelsen har löpande följts.

Granskningen av verksamhetsåret 2003 har genomförts enligt av revisionsdirektören fastställd planPM.

Koncernen redovisar ett resultat på – 199 Mkr för år 2003, en förbättring med 142 Mkr jämfört med 2002. Det förbättrade resultatet är främst hänförligt till akutsjukhusen var underskott uppgår till 57 mkr jämfört med ett underskott på 160 Mkr 2002. Även övriga ingående bolag redovisar bättre resultat.

Vid den löpande revisionen framförda synpunkter och rekommendationer har anammats av bolaget och åtgärder skall genomföras under 2004 i syfte att klarlägga ansvars- och befogenhetsfördelning mellan landstingsstyrelsens ägarutskott och Landstingshuset i Stockholm AB. Vidare är ekonomistyrningen under utveckling i syfte att erhålla ändamålsenliga och kontrollerade rutiner som ger rätt underlag för styrelsens ekonomiska uppföljning. I syfte att stärka redovisning, uppföljning och kontroll förstärks bolagets stödresurser.

Styrelsen bedöms efter genomförande av pågående och planerade åtgärder ha en ändamålsenlig kontroll över verksamheten.